

Церква теж занедбана. З боку церкви вхід до крипти св. Маркіяна, що походить з IV. ст. Замітні, але мало збережені фрески Пресв. Тройці і св. Маркіяна. Повно румовища, бо мало господарі цікавляться тим, хоч о. д-р С. Barrera написав про це спеціальну студію. Щоб зробити образ св. Маркіяна для Підлиської Гори, хотів я конечно дістати образок св. Маркіяна, але ніде не було його.

За церквою вхід до катакомб. Впроваджує нас монах Францісканин з лямпою. Головні галерії 3 м широкі, а 2'5 м довгі. Це просто скрите підземне місто. На середині обширна каплиця. Під престолом був похований єпископ. По обох боках молитовні провадять довжезні коридорі, що перехрещуються в різних напрямках. На перший погляд видаються ті катакомби більші, ніж римські. Видно навіть, що стелі коридорів були прикрашені штукатурою. По обох боках коридорів вижолоблені каверни на тіла. З гарніших різьб і прикрас помітно, що там поховані були деякі заможніші християни. У вижолобленнях лежить ще тепер багато костей. Грунт — це вистигла вульканічна лява, суха і легка до жолоблення. Нема вогкості і тому було приємно в полудневу сиракузанську спеку проходжуватися по катакомбах і відпочити серед тихої атмосфери перших святих християн.

Християнство датується в Сиракузах від I. ст. Св. Павло задержався був там в переїзді в 61. р. три дні. Мучениками були перші єпископи Катанії, Акрагасу, Палермо, Мессинії і ін. В V. ст. єпископ Риму уважався за митрополита Сицилії, римська Церква мала там великі посілості. Звідси походить такий тісний звязок Риму з Сицилією. Багато папів це уродженці Сицилії, як Агатон (678. р.), Лев II, Стефан IV (768. р.) і ін.

Коли так думка скаче з події на подію і мчить через століття, сиракузанська земля і море промовляє до нас мовою тисячоліть. Мимохить тиснеться питання: Чим урешті ті всі туземні змагання кінчаються? Великою купою звалищ і згарищ...

Тією самою дорогою вернувся я назад до Палермо. На жаль, і коли їхав, і вертався попри Етну, все була вона закрыта димом. На стації в Палермо ждали гостинні господарі, щоб відвести мене додому.

Г. Костельник

РОЗМОВИ З ХРИСТОМ

(Продовження)

11. В темрявах.

Зорі — це небо; земля — це цілий світ; Адам згрішив, Бог з любови обіцяв йому Спасителя; і коли настала „повня часу“, Син Божий стався чоловіком, щоб спасти людський рід.

Господи Ісусе, в якому ясному світлі бачили Тебе наші предки — тому що не бачили темряви дійсного всесвіту і дійсної темряви вічності! Куди тільки кинули оком на світ, всюди бачили оправдання для Тебе.

А що може наш зір у темрявах всесвіту, крізь який світло мандрує сотки мільйонів років?! Ми найшлися оточені темрявою безмежного всесвіту, темрявою вічності і губимося в тих божеських темрявах, пригнічені і поменшені до розмірів і немочі невидного атому.

Не продаю свого слова і не на показ його ставлю, а говорю сам до своєї душі: Господи Ісусе, нічого не нахожу в тих безмежних темрявах для Твого оправдання! Жах мене огортає!

Відчуваю, що серце мені тріскає, вся Твоя будова в мені ломиться, — а не могу собі допомогти.

Ілля в огненній колесниці був взятий до неба і Ти перед своїми учениками піднісся на небо. Де ж те небо?

Я погодився б з тим, що небо десь на 100 мільйонів літ світла від нас по середині зоряного всесвіту — та як тоді Ти тілом піднісся до нього? Хоч би Твоє тіло підносилося зо шкорою світла, то Ти там зайшов би аж за 100 мільйонів літ!

Монах Бруно в похміллі від першого відкриття небесних тіл, уявляв собі, що на кожній зірці живуть люди так, як на землі.

Його спалили, а дальший поступ науки спалив його уявний образ світу. Нинішня астрофізика нам каже, що у всесвіті царить огонь і холод, смерть і пустка, а життя це якийсь дивно рідкий вийняток.

Можливо, що десь на 50 тисяч літ світла від нас, чи на 50 мільйонів літ світла, чи на 100 мільйонів, живуть у всесвіті такі самі люди, як ми.

Чи Ти, Господи, як Божий Син, і там воплочувався і давав себе розпяти для їх спасення?

Ти взяв наше земне тіло на себе, з тим тілом Ти піднісся до неба. Невже Ти і їх тіло брав на себе? То скільки ж таких тіл Ти брав на себе від сотворення всесвіту?

Або може Ти якимсь іншим способом ставав Спасителем тих далеких людей, і не брав їх тіла на себе? Або вони не потребували Спасителя?

Чи сьак, чи так, то наша Земля через Тебе виризна на, бо Ти взяв наше тіло на себе, і в тому тілі будеш судити всіх людей із всесвіту.

Все так свідчить, що Твій земний випадок спасительства єдиний у цілій історії всесвіту та у всіх його просторах.

Єдиний?!

Але за тим ідуть думки, що й ми, земні люди, єдині в цілому всесвіті.

Єдині?!

Щоб усі ті мільйони галактичних зоряних систем були „порожні“ — без розумних сотворинь, що подивляли б їх?

Ні, це не міститься в моїй голові — це супротивиться пляновості, що є в світі.

Або може нема ніякої дійсної пляновості у світі? Може все тільки висліди гри сліпих праелементів?

Не було ні однієї хвилинки в мому житті, коли я погледився б з тією божевільною думкою! Нею воюють тільки такі психічні сліпці, що (як діти) самих себе не бачуть — не бачуть своєї власної душі. Мій розум, як дар природи, це твір природи. А щоб розум створити, треба мати розум! Отже Творець світу так певно мусить мати розум, як це певне, що люди мають розум.

Ні, не можу самого себе заперечити, бо тоді всяке думання ні на що.

То куди подінуся?

Знаєш, що я, коли топився думками в темряві вічності, по звичаї тих, що топляться, і „соломки“ хапався. І таке я собі думав, що може є стільки Богів, скільки галактичних систем, а вони так далеко від себе, що ніколи не мають нічого спільного з собою, тому для кожного світу є тільки один Бог. Кожний з тих Богів має іншу форму буття, всі разом вони вичерпують усі можливі форми Абсолюта; наш Бог у Трійці перебуває і Його друга Особа в нашому світі стала Спасителем.

І думав я собі, що ті різні Боги могли б бути виявом однієї Божої природи, яка в них доходить до свідомости.

І думав я собі, бо хотів вичерпати всі можливості, а Божих Синів і Спасителів є стільки, скільки світів з розумними сотворіннями.

Та все це пусте, бо всесвіт творить єдність, а ані божество, ані спасительство не дається ділити. Є тільки один Бог і тільки один Спаситель.

Таємниця жахлива, непоборна таємниця!

*

Та коли я повів перспективу від тієї космічної таємниці на себе самого, то з жахом зрозумів, що не нахожу в ній ніякого логічного оправдання ні для себе самого — для земних людей.

Господи Ісусе, ось бачу і признаю, що Твоя таємниця це й моя власна таємниця.

Темрява вічності так само огортає людський рід на землі, як і Тебе.

Як годиться наше земне існування з безмірним космосом? Нащо ті всі мільйони галактичних систем у відношенні до нас? Як вийнятковий стан нашої Землі годиться з безмірними вогнями та пустками всесвіту?

Таємниця, таємниця, таємниця!

12. Земля свідок.

У всесвіті не нахожу для Тебе оправдання, але земля Тобі свідок, що Ти єдиний у людському роді.

Кого порівнюю до Тебе: Зороастра, Конфуція, Будду, Магомета? Ти самопевно сказав про них ще тоді, коли тільки зачинав своє діло, коли Ти ще не був записаний в історії людства, що

всі вони лише „наймити“ та „розбійники“, а Ти єдиний „пастир“, що прийшов до своєї вівчарні.

Дійсно, Ти єдиний говорив „як той, що має власть“ — і такий увійшов Ти в історію людства.

На самому вступі до свого пониження та зломання — на вступі до своїх страстей, Ти сказав самопевно, наче „неістов“, або наче Бог: „Дерзайте, аз побілих мір“. І так сталося, як Ти сказав.

Не гра випадків, не щастя, і не земна сила служила й служить Тобі, а та вища сила, якою Ти утихомирив бурю на озері, якою Ти воскресив Лазаря: „Лазаре, вийди!“

Це я так бачу — я, нова людина, що, плаваючи по морі життя, везе у своєму кораблі всю мудрість попередніх поколінь і з машту свого корабля розглядається по світі.

Ти сказав про себе і про нас: „Ви от низших есте, аз от висших есм“.

По 19-віковій Твоїй історії і я приневолений зложити Тобі таке свідоцтво. Ти дійсно „от висших“. Так я це бачу — я, нова людина, що має перед собою розкриту природу від електронів до галактичних зірдозорів.

Зороастер, Конфуцій, Будда, Магомет — яка це плитчина, яке вбожество супроти Тебе!

Гомер, Пітагор, Плятон, Арістотель, Алігієрі, Шекспір, Ньютон, Ляйбніц, Кант — світила в людському роді, та всі вони тільки люди.

А Ти для мене т а й н а!

Твоя особа, Твоя парадоксальна, а така правдива Євангелія, Твій „огонь“, що Ти його кинув у світ, Твій „квас“, Твоя „дорогоцінна перла“, Твій „закопаний скарб“, Твоя „сіть“ — це не нашого, не земного походження!

Хто раз засмакував у Тобі, всі земні ціни для нього низькі.

Навіть ті, що відриваються від Тебе і проти Тебе йдуть, не можуть Тебе позбутися, але рвуться сюди і туди — „пес Тесум, пес сіне Те“ (ні з Тобою, ні без Тебе).

„Рівність, братерство, свобода“, той огнистий ідеал новочасних революціонерів чи це не від Тебе запозичене?

Характер божества і Тобі питомий. Бога не можна викинути з серця цілком. Хто його викине, той тягне його за собою і щораз тривожиться: „Він чи не він?“

Хто ж Ти?

Ти володар над людською історією, як сонце над земним життям. Ти з другого світу кликав народи до свого євангельського світла (мандрівка народів) і зловив їх у свою сіть. Ти поконав старинний поганський світ; зломив розшаллий напір Магомета, Твого конкурента; засоромлюєш своїх найновіших ворогів, безбожників, що відступили від Тебе. Всі вони відцвіли, відцвітають, вянуть, старіються; а Ти завсіди молодий, повний життя, узброєний в сили, якими здобуваєш майбутність.

Хто ж Ти?

Ти володар над людськими душами, якого ще на світі не було. Мільйони й мільйони душ Тебе люблять, як люди нікого не любили, Тобі жертвуються, як нікому не жертвувалися.

Ти „дорога, правда і життя“. Найкращі душі в історії людства — Твої. Ти їх здобув, Ти їх виховав, Ти їх переобразив на подобу ангелів. Європа, Твоє гніздо, малий куток Азії, заволоділа цілою земною кулею, піднялася в культурі і в силі, як ще ніхто ніколи, хоч яка довжелезна історія людського роду. І коли поконала цілий світ, сама стала воювати проти себе, бо частинно відпала від Тебе. Чи це не знак, що її сила від Тебе?

Хто ж Ти?

Ти вісь людської історії, Ти вісь цілого земного життя, Ти його значення і його тайна.

Хто ж Ти?

Надчоловік? Ангел?

Ти володар на другому світі, як це Ти сам сказав по своєму воскресенні: „Дана мені всяка власть на небі і на землі“.

Ти Бог!

Так Ти сам про себе навчав, явно й систематично. Божим Сином Ти себе називав не якимсь метафорично, а без обмежень. Бог у Трійці пробуває, а Ти себе ставив як другу особу з Божою Трійці. За цю науку Ти й помер.

*

Бог, Божий Син — чоловік.

Ах, як це зрозумію?

Або я знаю, як від Бога прийшло до світу: як Бог розділювався, щоб не розділятися — щоб Бог був Богом, а світ світом?

Так само не знаю, як Ти Божий Син, міг від Божої Трійці відділитися, щоб стати чоловіком — а не відділитися від Божої Трійці.

Тільки те розумію, так загально і в формі фантазії:

Всі ми вийшли з Божих рук, а Ти з самого Божого серця.

Зрештою, перед Тобою, одним самотнім у людському роді, паду ниць і не боронюся перед тим, що Ти сам про себе кажеш. Ти „з висоти“, а ми „з низини“.

Якщо б ще хтось повторив Твоє життя, і Твою науку, і Твою історію, то я був би в клопоті: до кого з вас двох прихилитися? А так, як є, не маю вибору. Ти один, Ти сам „з висоти“, а всі ми „з низини“.

*

Але чи Ти той сам перед божеством всесвіту, як мені показуєшся з мого земного становища?

З усіх думок, що в моїй душі виступали проти Твого божества, залишилась мені тільки та одна.

Я переріс усякі субективізми, сензуалізми, агностицизми, раціоналізми, але безмір розкритого всесвіту залякує мене.

Чи я не переціною земних відносин, чи не абсолютизую їх?

Господи Ісусе, Твоя тайна це й моя тайна! Якось мусить годитися безмірний всесвіт з моїм життям на землі, коли ось живу.

Так само мусить безмірний всесвіт якомсь годитися і з Твоею появою в людському роді та з Твоею божеською вартістю.

Всесвіт свідок для божества, а для Тебе свідок земля. Чи я знаю, як сонце і повітря і пожива піддержують мое життя? Знаю тільки фрагменти, але досвід свідчить мені про цілість: Якомсь усе мусить годитися, коли ось живу.

І Ти, Господи, не теорія, а факт. Ти наче сонце і повітря і пожива.

Досвід мені свідчить, що Твое божество якомсь мусить годитися з божеством безмірного всесвіту.

Земля Тобі свідок.

І я спокійний.

13. З другого світу.

Ніодному з релігійних реформаторів навіть на гадку не впало, щоб він свою релігійну науку підтвердив ще й з другого світу.

Не штука про Бога та про другий світ говорити це чи те, не штука присвоювати собі Боже післанництво — але дай докази з другого світу! Дай докази з того таємного світу, про який ти говориш, що його знаєш та що ти маєш значення у ньому.

Господи Ісусе, тільки Ти, Ти один одинокий зрозумів, що треба дати такі докази. І тільки Ти дав такі докази.

Ще перед своєю смертю Ти говорив (про те знали й Твої вороги), що Ти вернешся з другого світу, що воскреснеш. Щоб це не сталось, Твої вороги сторожили при Твому гробі три дні. А Ти таки воскрес!

Це таке певне, що Ти воскрес, як і те, що Ти жив.

Без Твого життя не було б способу зрозуміти повстання Твоєї віри на світі. А так само без Твого воскресення.

Якщо Твоїм кінцем була б Голгота, то на Голготі був би й гріб для Твоєї віри. Хто божевільний був би проповідав, що якийсь повішений це Бог і Спаситель? Хто віддав би своє життя за такі дурощі? Хто повірив би в такі дурощі?

Не буду тут сперечатися з тими, що всяке видумують, щоб заперечити Твое воскресення. Це люди „попсованого розуму“ (ах, золотий той Твій апостол Павло, що навчив нас так влучно характеризувати Твої правди і так вкоротці вирішувати боротьби з Твоїми ворогами).

Ти воскрес, являвся Твоїм ученикам і дав їм докази ще й з другого світу.

І як Ти їм, ще за свого земного життя, обіцяв, з другого світу Ти зіслав їм Святого Духа та просвітив їх і утвердив у Твоїй, такій неймовірній, вірі. Передав їм владу творити чуда і так відпустив їх у світ проповідати Євангелію.

З другого світу Ти прийшов на землю; кризь двері смерти вернувся на другий світ; і знову з другого світу Ти вернувся — на доказ, хто Ти і що можеш на небі й на землі.

„Дана Мені всяка влада на небі й на землі“ — так ще ніхто ніколи про себе не говорив.

І ніхто тої дороги, що Ти, не пройшов.